

تاریخچه مجازات در ایران

از ابتدای تاریخ تا دوره اسلام (۱)

اگر کسی کتک زده بود کتک بخورد اگر کسی جراحتی بدیگری وارد کرد مجروحش میکردند مجازات عدل غیر مشروع قطع آلت تناسلی و مجازات سارق قطع دست بود.

اردشیر بابکان رقم کاهلی در مجازات هائی بالا نمود بدین طریق :

برای تقصیر نوع اول مجرم را مدت يك سال در زندان نگاه داشته علمای دین با نصیحت و خواندن قواعد مذهبی و استدلال او را برآه راست دلالت میکردند پس از انقضای آن مدت در صورتیکه بقیده اوانی خود بر نیتگشت مجازاتش اعدام بود.

برای تقصیر نوع دوم در صورتی که چندین نفر باهم ظعیمان و سرکشی کرده باشند يك عدم از آنان را فقط مجازات میکردند بطوری که سایر ظاغیان درس عبرت گرفته و پشیمان شوند.

برای تقصیر نوع سوم در سرقت و راهزنی بجای قطع دست مجازات غرامت را تعیین نمود چونکه قطع دست را برخلاف منافع جامعه تشخیص میداد و در عمل غیر مشروع بجای قطع آلت قطع بینی را دستور داد بطوری که مجرم بسزای خود برسد ولی بفعالیت و قوه کار کردن او که از قطع آلت تناسلی حاصل میشود نقصانی عارض نگردد.

رقم پادشاه ساسانی از قسارت و خشونت قانون اوستا میکامت بهلاوه فکر قتیبیدی نفع جامعه را نیز در برداشت.

در اجرای مجازات مراعات سن و زن یا مرد بودن مجرم در نظر گرفته میشده : تا بین ۸ سالگی صغیر برای جرائم مرتکبه مجازات نمیشد از ۸ تا ۱۶ سالگی مجازات

راجع مجازات قبل از ساسانیان اسنادی در دست نیست مطابق نوشته های هردت اصل ذیل در زمان مخامنشی مقرر بوده «فانین بهیچکس اجازه نمیدهد که برای جنایت واحد انسانی را بکشد و به هیچ ایرانی اجازه نمیدهد که برای خطای واحد بطریق فجیعانه سلام خود را مجازات کند» این قاعده مورد تحسین مورخ یونانی قرار گرفته ولی همانطور که آقای دکتر تقی نفس در کتاب تاریخ حقوق مینویسد احتمال زیاد میرود که این قاعده يك توصیه اخلاقی باشد نه يك اصل حقوقی.

راجع بدوره ساسانیان اطلاعات بیشتری در دست میباشد سرچشمه این اطلاعات کتاب اوستاست لیکن اوستا شامل کلیه قوانین جزای معموله در آن زمان نیست غالب مجازات های این کتاب آسانی تناسب با جنایات ارتكابی نداشته باز یاد شدید و یا بیحد خفیف بودند ناچار سلاطین ساسانی قوانین دیگری برای برقرار کردن اعتدال تدوین و مقرر داشتند در اوستا سه نوع تقصیر قابل مجازات میباشد.

- ۱ - تقصیر نسبت به خدا (گفیر و بدعت).
  - ۲ - تقصیر نسبت پادشاه (ظعیمان و سرکشی).
  - ۳ - تقصیر نسبت به مردم (قتل و جرح و غیره).
- برای تقصیر نوع اول و دوم مجازات اعدام بدون تردید اجرا میشد.

برای تقصیر نوع سوم اصل Talion عملی میگردد

(۱) برای اطلاعات بیشتری رجوع شود برساله

آقای دکتر تقی نفس :

sur l'Histoire du Droit Persan dis l'origine à l'invasion arabEssai

و بکتابی که مؤلف در آخر رساله خود نام

های تنگی داشت ایوب و قیم صغیر نه تنها جبران خسارت وارده بوسیله اطفال را میکردند در بعضی موارد مجازات را هم بایستی شخصاً متحمل شوند .

زنها از حیث مجرمیت صغیر فرض شده و قواعد عمومی مجازات شامل آنان نمیشد ولی طریق انتخاب مجازات زنان کاملاً روشن نیست .

قانون اوستا علاوه بر نکات نامبرده مراعات موضوع های ذیل را نیز مینمورد :

جرم از روی قصد و وجدان ارتکاب شده است یا خیر ؟ پیش بینی شده است ؟ از روی اجبار جنایتی صورت گرفته یا با اختیار ؟ برای اولین دفعه مجرم مرتکب عمل شده است یا جرم مکرر است ؟ مراتب فرقی باعث تشدید و یا تخفیف مجازات میگردد موضوعهای دیگری در انتخاب مجازات تأثیر داشت از قبیل مذهب مجرم نوع سلاح که با آن جنایت صورت گرفته ولی اطلاعات کافی برای این موارد در دست نیست .

مسئولیت اجتماعی در مقابل جرم ارتکابی

در زمانهای پیشین يك نوع مسئولیت اجتماعی از طرف تمام اعضای خانواده در مقابل جرم ارتکابی یکی از افراد آن وجود داشته و این مسئولیت ناشی از وحدت و پیوستگی تام اعضای خانواده بوده است احتمال زیاد میرود که این نوع مسئولیت نزد پارتها وجود داشته باشد ولی در زمان ساسانیان فقط آثار مختصری از این نوع مسئولیت دیده میشود از قبیل مسئولیت جزایی ایوب و قیم نسبت بجرم های ارتکابی صغیر و علت آن قدرت این اشخاص میباشد و وظائفی که نسبت بصغیر از حیث تربیت و پرستاری عهده دار میباشند .

مسئولیت سببی

در صورتیکه شخصی خودش جرمی مرتکب نشده ولی بطریقی باعث تسهیل ارتکاب جرم بتوسط غیر (بدون قصد البته والا شریک یا معاون جرم محسوب میشود) و یا تهیه آن گردد مسئول خواهد بود .

مثال - اگر کسی سگی را مجروح کرده بمدرخانه که ملك پاسبان بوده صرفقنی روی دهد و حیوان بواسطه

جراحات وارده نتواند وظیفه پاسبانی خود را انجام دهد شخص مزبور باید خسارات وارده از سرقت را بردارد و علاوه مجازات مخصوصی (پرداخت غرامت) برای جراحات وارده خواهد داشت .

جرم ارتکابی يك نفر مست باعث مسئولیت شخصی میشود که باو شراب داده اگر کسی شمشیر خود را قرض بدهد بدیگری و شخص اخیر مرتکب قتل یا جرمی گردد شخص اولی نیز مسئول خواهد بود .

مجازات حیوانات

نظریه وش و فراست و حیثیتی که مردم آن زمان برای سگ قائل بودند این حیوان را مسئول اعمال خود دانسته و برای او مجازات هایی تعیین می کردند - اگر سگی انسانی را مجروح کند و یا گوسفندی را بکشد برای دفعه اول گوش راست او را می بریدند در صورت تکرار جرم گوش چپ او را نیز می بریدند و دفعه سوم شکافی در پای راست و دفعه چهارم شکافی در پای چپ و دفعه پنجم دم او را قطع میکردند .

مجازات جرائم ارتکابی نسبت به حیوانات وغیره کشتن و یا مجروح کردن بعضی حیوانات که خادم اهورامزده هستند خاصه سگها و همچنین کتیف کردن آب و یا آتش و چیز های مقدس دیگر مجازاتهای سختی دارد که شرحش بیفایده و باعث تطویل کلام میگردد .

تقسیم مجازاتها در زند و اوستا

سیستم جزایی اوستا دو سنخ مجازات برای جرائم تعیین میکنند .

۱ - مجازات آسمانی .

۲ - مجازات بدنی و نقدی .

۱ - مجازات های آسمانی

اصل اینست که هر دو نوع مجازات وجود دارند قاضی مجازات های قانونی را در این دنیا برای رنج دادن بدن مجرم اجرا میکند لیکن روح مجرم در آن دنیا عذاب های اخروی را تحمل خواهد کرد ولی يك وسیله خلاصی از عذاب اخروی برای مجرم میباشد و آن تصفیه روح است باندامت و تصمیم به عدم ارتکاب و تکرار جرم .

دکتر آهوب